

Букшина Т.Ф.
наук. співробітник відділу
науково-реферативної інформації
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

**Періодичні і продовжувані видання з питань педагогіки, психології
і освіти педагогічних і класичних університетів України: стан
кооперативного реферування**

Висвітлено результати дослідження ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського з удосконалення переліку видань з питань педагогіки, психології і освіти з метою їхнього максимального реферативного відображення в БД „Україніка наукова”, УРЖ „Джерело” та галузевій реферативній БД на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

За основу систематизації назв періодичних і продовжуваних видань взято, затверджене в 2003 році „Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України”, яке дає можливість встановити коло періодичних і продовжуваних видань за переліком установ НАПН України, ВНЗ III-IV рівнів акредитації педагогічного і інженерно-педагогічного профілю, інститутів післядипломної педагогічної освіти тощо, бібліотеки яких входять до згаданої мережі.

З метою розширення кооперативних зв'язків ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з освітянськими бібліотеками зосереджено увагу на стані реферативного опрацювання періодичних і продовжуваних видань педагогічних, інженерно-педагогічних ВНЗ III–IV р.а., а також багатопрофільних і класичних університетів України.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського НАПН України (ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського) активно розробляє в системі науково-інформаційного забезпечення спеціалістів галузі реферативний напрям, який шляхом реферування статей з періодичних і продовжуваних видань дозволяє оперативно ознайомлювати вчених і практиків з масивом первинних документів з питань педагогіки, психології і освіти. [2]

Одним із стратегічних завдань в реферативній роботі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вбачає курс на аналітичне опрацювання вже визначених видань з питань педагогіки, психології і освіти, а також продовження цілеспрямованої пошукової роботи в напрямі виявлення їхніх нових назв.

В рамках НДР „Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України” (наук. керівник к. і. н. О.М.Яценко) проведено дослідження, **метою** якого було удосконалення переліку періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології і освіти для їхнього максимального реферативного опрацювання та відображення в національній реферативній БД „Україніка наукова”, її паперовому варіанті – УРЖ „Джерело” та галузевій реферативній БД на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського

Слід зауважити, що науковими співробітниками бібліотеки уже проведено дослідження щодо виявлення видань з питань педагогіки, психології і освіти, за результатами якого на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розміщено їхній перелік. Також проаналізовано стан використання читачами бібліотеки видань зазначеної тематики, виявлено ядро видань, які найбільш запитувані читачами. [1] Враховуючи це, під час дослідження було співставлено переліки видань на предмет повноцінного охоплення матеріалу та визначення першочерговості реферування. Однак проблема систематизації переліку видань з педагогіки, психології і освіти для їхнього реферування залишалася.

Проведена ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в попередні роки НДР „ Створення, становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X – XX ст.) ” (2001–2005 рр.) (наук. керівник – к. і. н., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського П. І. Рогова), результатом якої стало дисертаційне дослідження Рогової П.І „Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX – 20-ті рр.. XX ст.)” [4] та, затверджене Міністерством освіти і науки, молоді та спорту (МОНМС) України, „Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України”, [3] надало можливість здійснення такої систематизації в рамках мережі освітянських бібліотек. Наголошуємо, що встановлене коло періодичних і продовжуваних видань, а також видань, засновниками яких є

НАПН України і МОНМС України за переліком установ НАПН України, ВНЗ III-IV рівнів акредитації педагогічного і інженерно-педагогічного профілю, інститутів післядипломної педагогічної освіти, бібліотеки яких входять до згаданої мережі, має сприяти більш повному охопленню видань для реферування та покращенню діяльності ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського щодо кооперації цього процесу з бібліотеками мережі.

Під час проведення емпіричного дослідження було виконано такі завданнями : виокремлено коло навчальних закладів та науково-дослідних установ, які видають наукові періодичні і продовжувані видання з питань педагогіки, психології і освіти; виокремлено перелік періодичних і продовжуваних видань кожної групи установ і закладів, бібліотеки яких входять до мережі освітянських бібліотек з метою подальшої корпоративної співпраці з означеними організаціями щодо реферування; визначено параметри для характеристики кожного видання означених закладів і установ; співставлено виявлений перелік досліджуваних періодичних і продовжуваних видань з переліком видань, які реферує ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського та освітянські бібліотеки мережі; визначено остаточний загальний перелік періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології і освіти, статті з яких уже реферуються або потребують наукового реферування.

Цьому сприяло використання документів відділу наукового і прикладного бібліотекознавства та веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, сайтів ВАК України і НБУ ім. В. Вернадського, матеріалів бібліотеки Університету менеджменту освіти, мережі Інтернет.

Було виокремлено групи навчальних закладів та науково-дослідних установ, бібліотеки яких входять до мережі освітянських бібліотек, а також наукові періодичні і продовжувані видання з питань педагогіки, психології і освіти, що вони видають, проаналізовано стан їхнього реферування. **Перша група – „Періодичні і продовжувані видання педагогічних та інженерно-педагогічних ВНЗ III–IV р. а”;** друга група – „Періодичні і продовжувані

видання НАПН України, її установ та МОН України”; третя група – **„Періодичні і продовжувані видання інститутів післядипломної педагогічної освіти України”.**

До характеристики виокремлених груп наукових видань було додано ще такі параметри як реєстрація кожного видання ВАК України та занесення його до переліку наукових видань в НБУ ім.. В. Вернадського. На підставі проведеного аналізу створено перелік **„Періодичних та продовжуваних видань з питань педагогіки, психології, освіти, що видають установи, бібліотеки яких входять до мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, а також видання, засновниками яких є НАПН України та МОН України ”**(всього **106** періодичних і продовжуваних видань).

Аналіз параметрів характеристики означених **106** періодичних і продовжуваних видань України з питань педагогіки, психології, освіти показав, що з них ВАК України зареєстровано всього **67** видань (**63,2%**). Це в певній мірі можна пояснити тим, що багато видань не встигли пройти перереєстрацію відповідно до нових вимог ВАК України, зокрема, збірники наукових праць установ НАПН України, також деякі з видань ІППО України, які носять більш методичний і практичний характер, аніж науковий. До переліку наукових видань в НБУ ім. В. Вернадського із означеного списку занесено теж всього **54** видання (**50,9 %**). Можна констатувати, що про половину видань з питань педагогіки, психології, освіти Україна не знає. Серед них 19 збірників наукових праць установ НАПН України і ВНЗ педагогічного і інженерно-педагогічного профілю, немає у переліку і таких журналів МОНМС України і НАПН України як „Рідна школа”, „Шлях освіти”, „Психологія і суспільство”, „Соціальна психологія”, „Практична психологія”, „Професійно-технічна освіта”, „Наша школа”, а також багатьох періодичних видань ІППО України, які мають науковий статус.

Аналіз стану реферування видань освітянської галузі, занесених у список, засвідчив, що всього реферуванню підлягає **34** видання (**32,1 %**). З

них ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського складає реферати на наукові статті з **20** видань (18,9 %), ІПРІ НАН України з **3** видань (2,8 %), бібліотеки ВНЗ педагогічного та інженерно-педагогічного профілю з **10** видань (9,4 %), наукові установи НАПН України з **1** видання (0,9 %). Всі видання, крім трьох, які реферує ІПРІ НАН України з 2002 р., 2005 р. та 2006 р., взято до реферування з 2006–2009 рр. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що в Україні з 2006–2007 рр., з початком наукової розробки ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського реферативного напрямку в системі інформаційного забезпечення освітянської галузі, розпочато активне формування галузевого реферативного сегменту в загальнодержавній системі інформації.

Під час дослідження не вдалося з'ясувати рік заснування 41 видання: в основному тих, які не зареєстровані ВАК України або відсутні в переліку наукових видань в НБУ ім. В. Вернадського. Подальша співпраця з засновниками видань ліквідує цей недолік.

Зазначаємо також, що під час дослідження було виявлено **6** видань (4 збірники наукових праць та 2 журнали), які не ввійшли до вище означеного списку, так як видаються установами, **бібліотеки яких не входять до мережі освітянських бібліотек** МОНМС України та НАПН України. але статті з яких реферуються. **Одне** з означених видань (журнал „Освіта і управління”) реферує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, **друге** (журнал „Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту”) НБУ ім. В. Вернадського. Решту **4** видання, завдяки кооперативній співпраці з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, реферують багатопрофільні і класичні університети України, які є їхніми засновниками, а саме: Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка (2), Рівненський державний гуманітарний університет, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Охарактеризуємо **стан реферативного опрацювання періодичних і продовжуваних видань, які видають педагогічні, інженерно-педагогічні ВНЗ III–IV р. а., а також багатопрофільні і класичні університети.**

Аналіз **32** періодичних і продовжуваних видань **23** педагогічних та інженерно-педагогічних ВНЗ III–IV р. а. показав, що майже всі заклади (**крім Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка та Харківського гуманітарно-педагогічного інституту**) видають як періодичні, так і продовжувані видання з питань педагогіки, психології і освіти. Двома і більше виданнями представлені такі ВНЗ, як: Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка (2), Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (4), Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди (2), Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка (2), Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини (3) та Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди (3).

Реферуванню підлягають наукові статті з **13 наукових видань** педагогічних та інженерно-педагогічних ВНЗ. Зазначаємо, що з них **5 періодичних** видань, **2** з яких („ Наука і освіта ” та „ Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія ”) опрацьовує ДНПБ України ім.. В. О. Сухомлинського, а **3** („ Історико-педагогічний альманах ”, „ Соціальна психологія ”, „ Молодь і ринок ”) відповідно Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, ІПРІ НАН України та Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка. Решту – **8 продовжуваних видань** опрацьовують **8 бібліотек ВНЗ**, а саме: Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, Криворізького державного педагогічного університету, Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка, Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), Харківського національного

педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди, та передають підготовлені матеріали до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для редагування і подальшої передачі в НБУ ім. В. Вернадського. Слід відзначити три заклади, в кожному з яких реферується по два видання. Це: Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини та Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди.

Інші **20 видань**, одне з яких періодичне („ Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології ” Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка), які залишилися без реферування, – це предмет для розгляду питання подальшого розвитку кооперативних зв'язків ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з бібліотеками означених ВНЗ. Зокрема, заслуговує на увагу продовжуване видання „ Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Збірник наукових праць ”, який має шість серій та „ Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка ”, який має три серії.

Отже, встановлений перелік видань і аналіз стану їхнього реферування (40,6 %) дає підстави говорити про початок процесу охоплення реферативним опрацюванням видань, засновниками яких є педагогічні та інженерно-педагогічні ВНЗ України. Також слід зазначити, що реферування **10 з 13 видань** бібліотеками ВНЗ, вказує на позитивний результат кооперативної співпраці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з освітянськими бібліотеками України щодо створення галузевого реферативного сегменту в загальнодержавній інформаційній системі.

З огляду на те, що певні педагогічні ВНЗ стали багатoproфільними університетами, а також деякі класичні університети виявили бажання брати участь у формуванні національної реферативної БД, було вирішено виявити основні **періодичні і продовжувані видання з питань педагогіки, психології і освіти багатoproфільних і класичних університетів та стан їхнього реферування на сьогодні**. До вище означеного переліку видань

вони не ввійшли, але для ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – це перспектива розвитку кооперативних зв'язків з бібліотеками означених закладів з метою поповнення галузевої реферативної інформації новими виданнями для повноцінного інформаційного забезпечення розвитку педагогічної науки, освіти і практики.

Дослідженням визначено **33** багатопрофільних і класичних ВНЗ, з яких **30** закладів видають **40** профільних видань (у **3** ВНЗ, а саме: Маріупольському державному гуманітарному університеті, Севастопольському міському гуманітарному університеті та Хмельницькому національному університеті видань з питань педагогіки, психології і освіти не виявлено). З них періодичних видань освітньої тематики – **8** видань, продовжуваних – **31** видання і **1** електронне фахове наукове видання („Освітній дискурс” Київського університету імені Бориса Грінченка).

Аналіз стану реферування означених видань показав наступне. Всього реферуванню підлягає **9** видань (**2** журнали „Вісник Житомирського державного університету”, „Гуманітарні науки” Кримського гуманітарного університету та **7** збірників наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка (2), Київського університету імені Бориса Грінченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету "Києво-Могилянська академія", Рівненського державного гуманітарного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького). І тільки реферати на статті з **чотирьох збірників наукових праць**, що складаються Кам'янець-Подільським національним університетом ім. Івана Огієнка (2), Київським університетом імені Бориса Грінченка і Рівненським державним гуманітарним університетом, потрапляють на портал ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського до галузевої реферативної БД, так як означені установи пов'язані кооперативною співпрацею з головною книгозбірнею галузі. Решту **п'ять видань реферує ІПРІ НАН України**, тому ці реферати передаються лише до загальнодержавної реферативної БД „Україніка наукова.

Висновки.

1) Даним дослідженням **визначено перелік** періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології, освіти, на наукові статті з яких потрібно складати реферати і розміщувати в реферативній базі даних (БД) на порталі ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського та передавати для формування загальнодержавної реферативної БД „Україніка наукова”, а також до друку в УРЖ „Джерело”. Систематизація видань за групами установ і закладів, бібліотеки яких об’єднані в мережу освітянських бібліотек, дозволяє організувати конкретну **наукову роботу** щодо реферування видань з **кожною групою установ і закладів окремо**. Дає можливість ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського виробити **стратегічні завдання** щодо охоплення всіх видань реферуванням шляхом **кооперації** означеного процесу з освітянськими бібліотеками, **диференціювати підходи** щодо першочерговості видань для реферування, а також **закріпити свої позиції як головної книгозбірні галузі, науково-методичного і координаційного центру мережі освітянських бібліотек**.

2) На підставі аналізу всіх зібраних даних було виявлено, що **всього** з питань педагогіки, психології і освіти різними установами і закладами реферуються статті з **45 періодичних і продовжуваних видань** України, які і формують галузевий реферативний сегмент в загальнодержавній інформаційній системі. Галузева реферативна БД на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського формується з рефератів **всього з 36** наукових видань. З них **21** періодичне видання опрацьовує головна книгозбірня галузі, а **15** видань (1 періодичне видання та 14 продовжуваних видань) опрацьовують освітянські бібліотеки, надсилаючи матеріали для редагування в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Реферати на статті з **9 видань** (**8 видань**: „Освіта на Луганщині”, „Психологія і суспільство”, „Соціальна психологія”, „Вісник Житомирського державного університету”, „Гуманітарні науки”, „ Вісник Львівського університету”, „Наукові записки Національного університету "Киево-Могилянська академія". Серія:

Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота”, „Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки”. що **реферуються ІПРІ та 1 видання** „Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту”, що **реферується НБУ ім.. В. Вернадського**) в означеній БД відсутні. Подальша співпраця з ІПРІ НАН України та НБУ ім.. В. Вернадського повинна виправити цю ситуацію та в подальшому сприяти поповненню реферативної БД ДНПБ України ім.. В. О. Сухомлинського відсутньою інформацією.

3) Подальша співпраця ДНПБ України ім.. В. О. Сухомлинського з НБУ ім.. В. Вернадського щодо формування загальнодержавної реферативної БД „Україніка наукова” і її друкованого варіанту УРЖ „Джерело” повинна сприяти повноцінному **висвітленню** періодичних і продовжуваних **видань** з питань педагогіки, психології і освіти, що мають науковий характер, в **переліку наукових видань НБУ ім.. В. Вернадського**.

4) Визначення переліку наукових фахових видань багатoproфільних і класичних університетів і стану їхнього реферування сприяло виявленню лакун у формуванні галузевої реферативної БД на порталі ДНПБ України ім.. В. О. Сухомлинського та відкрило шляхи до корпоративної співпраці як з означеними ВНЗ, так і з ІПРІ НАН України.

Література

1. Горбенко Н. А. Аналіз використання українських педагогічних журналів користувачами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за 2009 р.: аналітична довідка. – К., 2010 р. (рукопис)

2. Лутовинова В.І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації: Практ. посіб. / В. І. Лутовинова; наук. ред. Г. М. Швецова-Водка; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К.: Четверта хвиля, 2007. – 72 с. – (сер. „На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек”)

3. Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України : затв. наказом М-ва освіти і науки України та Акад. пед. наук України від 30.05.2003 р. № 334/31 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 21. – С. 27–32)

4 Рогова, П. І. Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX – 20-ті рр. XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / Рогова Павла Іванівна. – К., 2004. – 20с.